

Immanuël 28 oktober 2013

Op maandag 28 oktober presenteerden we ons koor in Immanuël. Om 19.00 uur begonnen we onder het toezien van het al aanwezige publiek met inzingen. Toen de stembanden voldoende opgewarmd waren, heette Jopie Pouwe allen welkom. Hierna volgde een afwisselende avond met samenzang, koorzang, declamatie en solozang van Gerard. Alles werd op piano begeleid door Joël Terdu. Het koor zong voor de pauze in twee blokken: 'Als een hert', 'Zing voor de Heer', 'De dag door Uwe gunst ontvangen' en 'Jacob's ladder'. Corrie Quartel las een gedicht uit 'Een parel van grootte waarde' en Gerard zong 'Wave in the water'. Na de pauze zong het koor, in drie blokken 'Alzo lief heeft God de wereld gehad', 'Omdat ik weet, hoe groot gij zijt', 'Hoog boven alle vragen', 'Stilte over alle landen', 'Ave verum' en 'Avond gebed'. Anneke van der Wulp las het gedicht 'Ik leef vandaag als koningskind' van André Troost. En Gerard Legeland zong 'River Jordan'.

Na de sluiting was er voor ieder nog een hapje en een drankje. We kunnen terug zien op een geslaagde presentatie, waarin we lekker gezongen hebben.

Jan Kerkstra

Zangdienst 1 december 2013 "Vol verwachting"

Vandaag is het de 1e adventsdag. Wij mogen samen zijn om te zingen tot eer van God. Wij zullen als koor samen met de gemeente mooie liederen zingen, ook in beurtzang. Het thema van deze dienst is "Vol Verwachting".

Het koor begon met het lied 'Erhör mich, Herr, in deiner Huld'. Piet van 't Riet heette iedereen welkom. Daarna hadden wij samenzang met Gezang 121 en Gezang 117 in beurtzang. Anneke Mol droeg een gedicht voor: 'Adventslicht' van 'Ina ten Broecke - Bruins'.

Wij zongen Psalm 72 allen en het koor zong toen Psalm 148 'Sing to the Lord'. Weer in beurtzang zongen we Psalm 149.

Annelien Witte en Jan Kerkstra lazen Johannes 1 vers 19 tot 27 en Jesaja 40 vers 1 tot 11. Dit werd gevolgd door het mooie lied 'Alzo lief had God de wereld'. Als samenzang zongen we een lied uit het nieuwste liedboek: Gezang 756.

Dick Langeveld hield een mediatief moment. Aansluitend werd het oude en fijne lied Gezang 111 als samenzang gezongen: 'De dorre vlakte der woestijnen'. Het koor ging verder met het lied 'Kom laat ons vrolijk zingen'. Met al wat zicht op een van de laatste liederen zongen we uit volle borst Gezang 120, 'Heft op u hoofden poorten wijd'. Dit klonk zo vertrouwd.

Tijdens de collecte speelde Joël Terdu een orgelsolo. Het 'Onze Vader' klonk als laatste lied. Maar zonder de Zegen van onze Hemelse Vader kunnen we niet het leven in en zong het koor 'Zegen ons al goede' en 'Stort op onze bede' waarna we allen met het

Staccato

woensdag 25 december (Eerste Kerstdag): Eredienst in de Hervormde kerk van 's-Gravendeel. Aanvang 09.45 uur. Koorleden vanaf 08.30 uur corsages opspelden. Kleding heren: zwart met rode strik en corsage; dames: eigen zwarte kleding (broek of rok, zo nodig met zwarte panty's en corsage, geen shawl. 08.45 uur inzingen.

maandag 10 februari: jaarvergadering. Aanvang 19.30 uur; uitnodiging en agenda volgen

maandag 17 maart: laatste datum inleveren kopij voor uitgave op 24 maart

'Amen, amen, amen' deze samenzang middagdienst afsloten. Het was een fijn samenzijn.

Piet van 't Riet wenste ons een wel thuis en mochten we als gezegende mensen huiswaarts keren na een fijne zangdienst.

Corrie Langrak

Lieve zanggenoten,

Een korte terug- en vooruitblik. De samenzangdienst van 1 dec. jl. is, door het elan en enthousiasme waarmee wij optreden, geslaagd. Ons optreden straalde blijdschap uit. Het was heerlijk om met elkaar, koor en gemeente onder leiding en begeleiding van dirigent en organist, te zingen. Ons veelstemmig koor is in staat een innerlijke snaar te beroeren, niet alleen bij ons gehoor maar ook bij ons zelf. Even uit de dagelijkse zorgen en jezelf opgenomen voelen in het zingen met elkaar. Heel fijn dat we komend jaar gaan optreden met Nootabene. De besturen van beide koren verwachten veel van de komende samenwerking en wij zijn Gerard Legeland dankbaar voor de coördinerende rol die hij heeft gespeeld bij de totstandkoming daarvan. Na onze bijdra-

ge aan de ochtenddienst op eerste Kerstdag gaan we repeteren voor het gezamenlijk optreden begin november 2014. Er is overleg maar nog geen zekerheid over een tussentijds optreden van ons koor eind mei 2014, het weekend voor Hemelvaartsdag. Wij houden u op de hoogte. Geniet uw zang met blijdschap.

Piet van 't Riet

Psalmzang door de eeuwen heen (slot)

In de eerdere artikelen over geestelijke liederen tijdens erediensten heb ik zijdelings geschreven over de instrumentale muziekbegeleiding van het gezongen lied. In de vroege eeuwen was er geen instrumentale begeleiding van de gemeentezang. Thans is het orgel het belangrijkste muziekinstrument bij de traditionele kerkgemeenschappen.

Het orgel zou eerst in de achtste eeuw in West-Europa zijn intrede doen. Eerder waren de primitieve voorlopers gelijktijdig met de ondergang van de West-Romeinse Rijk verdwenen. Zeker is dat Pepijn de Korte, de eerste Franse koning, in 757 een orgel kreeg van de Byzantijnse (Oost-Europa) keizer Constantijn V. Halverwege de negende eeuw begon een Venetiaanse priester met het bouwen van orgels. Die instrumenten hadden nog geen functie in de christelijke kerk. De kerkleiders moesten daarvan nog niets hebben. In Engeland kwamen de orgels in kerken en kloosters vanaf het jaar 1000, maar het werd nog niet gebruikt tijdens de kerkdiensten. Pas in 1300 werd, ondanks veel weerstand, het orgel geleidelijk tijdens de erediensten in gebruik genomen.

Ook in de reformatie was men afwijzend van muziekinstrumenten tijdens de erediensten. Bekend is dat Calvijn grote nadruk legde op het eenstemmig zingen van de berijmde Psalmen. Onder leiding van een zangmeester mochten kinderen de psalmen met de nieuwe melodieën (de Geneefse Psalter van Louis Bourgeois en Pierre Maître) voorzingen aan de ouderen. In die tijd werd ook gebruik gemaakt van een voorzanger om de gemeente bij de zang te begeleiden. Calvijn was tegenstander van het gebruik van een orgel als begeleidingsinstrument. Alleen voor en na de dienst mochten de tonen van het orgel ten gehore worden gebracht. Later werden de orgelklanken ook toegestaan voor en na de gemeentezang en weer later tussendoor. Maar nog niet als begeleiding van de gemeentezang.

Een vermaard Nederlands componist en organist is Jan Pieterszoon Sweelinck die leefde van 1562 tot 1621. Sweelinck heeft zich onder meer toegelegd om de gehele Geneefse Psalter in meerstemmig zetting te componeren. Sweelinck woonde bijna zijn leven lang in Amsterdam en had in binnen- en buitenland een grote reputatie opgebouwd. Beroemde buitenlandse musici reisden naar Amsterdam om de kneepjes van het vak van hem te leren, zoals Praetorius, Scheidemann en Scheidt. Zijn meerstemmige zettingen van de Geneefse Psalter werden ook veel in het buitenland uitgegeven.

Sweelinck was opgevoed in de Rooms-Katholieke traditie. De vraag blijft of hij destijds was overgegaan naar het protestantisme. Je zou kunnen denken van wel omdat hij bij ons bekend is van de composities van de meerstemmige Psalter van Geneve. Toen het Amsterdamse stadsbestuur in 1578 overging in protestantse handen, was het afgelopen met zijn begeleiding van de gemeentezang.

Zijn orgelspel rond de erediensten bleven beperkt tot voor en na de dienst.

Een bekende tijdgenoot van Sweelinck, de geleerde, componist, dichter en diplomaat Constantijn Huygens ergerde zich dood aan de gebrekkige kwaliteit van de gemeentezang. Zoals gezegd vond sinds de reformatie de zang zonder begeleiding van een orgel plaats. In die tijd was het gewoonte om de berijmingen Petrus Dathen en van Marnix van St Aldegonde door elkaar te zingen of, naar mate de afschuw van de andere berijming, te schreeuwen om de ander te overstemmen. Daarbij kwam dat de gegoede burgerij onder wie het gebruik van de Franse taal normaal was, de voorkeur gaf aan de oorspronkelijke Franse versie van de Geneefse Psalter en die er gewoon doorheen zong. De elite verlaagde zich namelijk niet tot de taal van het gewone volk. De chaos werd nog groter doordat iedereen in eigen tempo ging zingen. Er gaat een verhaal dat in het oosten van het land iemand werd aangesteld die met een stok op de grond moest stampen om de maat van de gemeentezang in bedwang te houden.

In 1640 schreef Huygens een pleidooi voor het gebruik van het orgel voor de begeleiding van de gemeentezang in zijn 'Gebruyck of onghebruik van 't orgel in de Kercken der Vereenighde Nederlanden.' Sinds het verschijnen van dit boek kreeg de kerkzang langzamerhand begeleiding door het orgel. Diverse synodes hebben in die tijd uitspraken daarover gedaan.

Hoe het nu met de kerkmuziek gaat, behoeft ik niet te vertellen. Daar bent u zelf bij. Ons nageslacht zal daar weer sterke verhalen over kunnen vertellen.

Dick Langeveld

COLOFON

Redactiecommissie:

Leden: Jan Kerkstra, Anneke Mol-Verbaas en Dick Langeveld

Redactieadres:

Batiststraat 17, 3295 VA 's-Gravendeel,
tel. (078) 673 2688